

نقشه

آئین شناخت . علی حسوری

حصوری، ۱۳۱۶ -

آئین شناخت / علی حصوری. - تهران: چشمه، ۱۳۸۲.
۸۹ ص.

ISBN 964-362-162-6

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

Ali Hassouri

ص.ع.به انگلیسی:

Ritualistics a comparative study.

این کتاب ترجمه و ارزیابی مقاله برگن پدمان سرسن بنام آئین
شناخت آموزه ای نو در تاریخ مذهب می باشد.
واژه نامه.
کتابنامه.

۱. دین - - بررسی و شناخت. ۲. اساطیر - - تاریخ و نقد. ۳.
ایران - - دین و اساطیر. الف. عنوان.
۶۹/۴۸ BL ۲۰۰

کتابخانه ملی ایران ۸۲-۳۱۲۸۶ م

آئین شناخت

علی حصوری

حروفچینی و صفحه آرایی: درجه ی کتاب

لینوگرافی: مردمک

چاپ: حیدری

طراحی گرافیک: شرکت گرافیک دید

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۲، تهران

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چشمه است

شابک: ۹۶۴-۳۶۲-۱۶۲-۶

دفتر مرکزی، توزیع و فروش نشر چشمه: تهران، انقلاب، خیابان ابو سعید بیرزی، خیابان وحید نظری، شماره ۷۱

تلفن: ۶۶۹۲۵۲۴ - ۶۶۹۱۲۵۵ - ۶۶۹۱۲۵۵ دویزنگار

فروشگاه نشر چشمه: تهران، خیابان کریم خان زند، پهنش میرزای شیرازی، شماره ۱۶۱ تلفن: ۸۹۰۷۷۶۶

فهرست

۷	آئین‌شناخت
۹	آئین و شناخت
۱۳	درباره نویسنده مقاله
۱۵	آئین‌شناخت: آموزه‌ای نو در تاریخ مذهب
۸۳	منابع
۸۵	واژه‌های کتاب

آئین شناخت

سرآغاز

جزوه‌ای که در دست دارید بهره‌برخورد من با نظرهای دانشمندان حوزه اسکاندیناوی و به ویژه یکی از آنان است. بسیاری از زمینه‌های فرهنگ در کشور ما مطالعه نشده و اگر شده، تا حدی از دیدگاههای نو دور است. در این جزوه مقاله‌ای مهم از دانشمندی دانمارکی ترجمه و سپس ارزیابی شده است. کوشیده‌ام در آنچه می‌گویم از مرز اطلاعات عمومی دور نشوم و به آئین‌ها و رسم‌های دورافتاده کاری نداشته باشم تا خواننده با زبان خواندنی‌های ساده با راه اندیشه ویژه‌ای در زمینه دین آشنا شود و گفتگو را نه فتنی که همگانی بینگارد.

یکی از مسائل فرهنگی کشور ما دین است که شناخت درست چه از دین و چه دانش وجود ندارد، به همین دلیل چه دینداران و چه دانشجویان و دانشمندان نسبت به آنچه دارند، از جمله نگاه مالکانه و انحصاری دارند و می‌انگارند دین یا دانش تنها چنان درست است که در دست آنان است. از مسائلی که هرگز مطرح نمی‌شود این که دین با تغییر زبان، تغییر جامعه و تغییر نسل‌ها عوض می‌شود و به هیچ وجه چنان نمی‌ماند که در زمان دین‌آور و در جامعه اصلی بوده است. به حدی که گاه پیروان یک فرقه حاشیه‌ای خود را دین درست و بقیه را نابراه می‌شمارند. برای رهائی از دست

این‌گونه تعصب‌ها و انتخاب راهی سالمتر و خردپذیرتر در زندگی، باید دین را شناخت.

دین معمولاً با اعتقادات، اساطیر، آئین‌ها، عبادت‌ها و مراسم و عرفان تظاهر می‌کند و از آنجا که درباره اساطیر منابع مهمی به فارسی ترجمه شده و گاه نوشته شده است، من نتوانستم خود را در پرداختن به آن خشنود کنم، به همین دلیل از آئین آغاز کردم و پس از آن خواهم کوشید که به اصلی‌ترین چهره‌های دین از جمله عرفان بپردازم. امیدواریم دشواری‌های فهم ترجمه در بخشی که نوشته من است آسان شود. من نخواستم حاشیه بیش از متن بنویسم.

در اینجا بر خود بایسته می‌دانم که از آقای حسن کیانیان مدیر محترم نشر چشمه به خاطر نشر این جزوه، سرکار خانم نرگس طیبیات به خاطر حروفچینی این کتاب و همسرم گیتی شکری که سخت‌گیری‌های او برای بهتر شدن کار با ارزش بوده است، سپاسگزاری کنم.

استکھلم، بهمن ۷۹ علی حسوری

آئین و شناخت

درآمد

آئین که آهنگ از آن rituell, ritus, ritual, rituel, rit(e) و امثال آن است نقش مهمی در دین‌ها دارد. دین بدون آئین بسیار کم است. در صد و پنجاه سال گذشته کوشش فراوانی بویژه در تاریخ دین‌ها صورت گرفته است، اما در زمینه شناسایی خود دین و آنچه نموده‌های دینی است، مثل اسطوره، آئین، آداب و مناسک و جنبه‌های نظری آن، مانند باورها، اندیشه‌ها، جهان‌شناخت و غیره موفقیت به اندازه‌ای نبوده است که در تاریخ دین. از میان این زمینه‌ها هم برخی، مثل اسطوره، جاذبه بیشتری برای مطالعه داشته و دبستان‌های گوناگون اندیشه به آن پرداخته‌اند.

از میان این مطالعات، دبستانی که باید آن را مکتب اسکاندیناوی نامید بیشتر به آئین می‌پردازد. از درگذشتگان مهم این مکتب می‌توان به گئویدن گرن که در ایران به خاطر ترجمه یکی - دو کتابش معروف است، ویکاندر (Steg Wikander) که آثار مهمی درباره دین و از جمله دین‌های ایرانی و سامی دارد، اشاره کرد. هانس س. نویری (که در

ایران به نیبرگ معروف است)، صاحب کتاب، دین در ایران باستان (ترجمه دکتر سیف‌الدین نجم‌آبادی) و زیانشناس سرشناس زبانهای ایرانی و سامی هم تا حدود زیادی پیرو این مکتب بود. از نسل موجود این مکتب عده‌ای، بویژه در حدود ده نفر در آن معروفند و شاید جزو یکی دو تن برجسته آنان یُرگن پُدمان سُرِنسن (Jørgen Podemann Sørensen) است که یکی از مقالات او را بهانه نوشتن این اثر کرده‌ام. آن مقاله را ناچار به تمامی ترجمه و نقل می‌کنم، زیرا آنچه من خواهم گفت نه آغازی که به دنبال آخرین سخنان چنین دانشمندانی است و مقاله او در ۱۹۹۳ به چاپ رسیده است. به طوری که خواهیم دید او اگرچه کوششی، به گفته خود نفس‌گیر، کرده است، اما مقاله‌اش دشواری‌هایی دارد یا پیش می‌آورد. هرچند او می‌کوشد که از طرح مسائل روش‌شناسانه تن زند یا خویش را باز دارد، در نوشته‌اش دشواری‌های روش‌شناسانه دیده می‌شود. بنابراین بایسته است که سخنی درباره روش‌شناسی هم بگوئیم و هر چند به داده‌های روشن نمی‌رسیم، اما شاید بتوان عده‌ای از دشواری‌ها را از پیش پای برداشت، چه نگارنده باور دارد که دانش ما در این زمینه آغازی است و هنوز تا رسیدن به یک روش شسته و رفته که دشواری‌های جانبی مثل لایه (niveau/ level) را از میان بردارد راهی در پیش است.

می‌اندیشم که اگر این بخش دشواری‌ها آسان شود، راه ما در شناسایی دین و در نتیجه دشواری‌های هم‌پهلوی آن هموار خواهد شد و به این آهنگ بود که با همه دانش‌ناچیز خود، دست به قلم بردم. من در این کار بیش از هر چیز دشواری زبانی دارم، زیرا در جهان و در این زمینه هم واژه‌ها بسیار گویا، رسا و فراوانند و در زبان ما تنها به خاطر تبدیلی و دورافتادگی، روز به روز قافیه تنگ‌تر و سخن‌گفتن دانشورانه دشوارتر می‌شود. بسیاری از واژه‌هایی که در زبان ما به کار می‌رود، بویژه آنها که عربی است، توان خود را برای بیان دانش نو از دست داده، پیر و فرسوده شده‌اند و من با آن که به سره‌نویسی دلبستگی ندارم، روز به روز بیشتر از آنها دور می‌شوم، چرا نباید زبان ویژه دانش خویش داشته باشم که قالب‌های محدود کنونی زبان موجود ناتوان از

پاسخ‌گوئی به آن است؟

ناگزیر مقدار زیادی واژه تازه به کار برده‌ام که برخی را ساخته‌ام و پس از این می‌کوشم در نوشته‌های خود به کار ببرم یا بسازم. البته این وظیفه زبان‌دانان و زیانشناسان است.

پیشرفت دانش‌های روش‌شناسی، انسان‌شناسی، مردم‌شناسی، زیانشناسی، دین‌شناسی و غیره در صد سال اخیر شگفت‌انگیز و زیان آنها بسی گسترده و دقیق است. به فارسی نمی‌توان چنین بود و این مایه نگرانی است. برخی از واژه‌ها هنگامی که بار نخست به فارسی می‌آید مترجم یا نویسنده را در مانده می‌کند. باور دارم که نباید این درماندگی را پذیرفت.

برای مثال واژه نامقدس برای profane رسا نیست، زیرا پروفان ربطی به تقدیس ندارد بلکه اگر داشته باشد، به قدس، امر قدسی و چنان چیزی بستگی دارد، بنابراین حتی مقدس هم نارسا است و سپند فارسی بیشتر نشان‌دهنده sacred انگلیسی یا sacré فرانسه است. فهرستی از واژه‌هایی که به کار برده‌ام در پایان کتاب داده می‌شود.

درباره نویسنده مقاله

یرگن پدمان سرنسن دانمارکی است و اکنون تقریباً پنجاه ساله. او در سال ۶۷ دانشیار تاریخ مذاهب در دانشگاه کپنهاگ بوده است. زمینه اصلی کار او مذهب مصر، مذاهب رازآمیز دوره هلنی و امپراطوری روم، عرفان و بررسی تطبیقی آنین است. آثار او (کتاب‌ها) عبارت است از:

- 1- *Gnosis and Mysticism as illustrated by Eugnostos The Blessed* (1982)
- 2- *The Argument in ancient Egyptian Magical Formulae* (1984)
- 3- *Three Varieties of Ritual Drama* (1986)
- 4- *The Myth of Attis: The Structure and Mysteriosophy* (1989)
- 5- *Attis or Osiris? Firmicus Maternus, De Errore 22* (1984)
- 6- *Ancient Egyptian Religious Thought and the XVI th Hermatic Tractae* (1989)
- 7- *Native Reactions to Foreign Rule and Culture in the Religious Literature of Hellenistic Egypt* (1992)
- 8- *From Ritual to Gnosis: Studies in the Egyptian Background of*

Gnosticism(?)

تاکنون بیش از ده مقاله مهم او را دربارهٔ دین دیده‌ام. نام و مشخصات مقاله ترجمه شده و چند مقاله او را به دست می‌دهیم:

1. Podemann Sørensen, Jørgen. "Ritualistics, a New Decipline in the History." in *The Problem of Ritual*. ed. Tore Ahlbäck. pub. by Religion for research in Religion and Cultural History, 1993 The Donner Inst. Abo Finland. pub. in Stockholm, Sweden.
2. "-. Religion Shistoria: Amnets Trudition ach Perspektiv." pp. 27-33
(تاریخ مذهب، سنت مادی و چشم‌انداز)
3. "Religions historiens kallor". pp. (سرچشمه‌های تاریخ و مذهب)
34-54.
4. "Mytologi". pp. 55-68. (اساطیر)
5. "Ritualer". pp. 69-95. (آئین‌ها)
6. "Epilog: Den Stora Religions-Genorators". Aterkomst? p. 108.
(پایان سخن، بازگشت دین‌آوران بزرگ)

Mikael Rothstein (ed). J.P. Sørensen. Margit warburg.

Humanistik, Religion sforskning. En introduction till religionshistoria o c hetreligionssociologi. Nora: Nyo doxa: 1999. Översättningen: Ulrika Kristiansson Bokförlaget Nya Doxa